

**CENGİZ AYTMATOV'UN "CENGİZ HAN'A KÜSEN BULUT" ADLI
ROMANI ÜZERİNE**

Gülhan ATNUR*

Cengiz Han'a Küsen Bulut¹ adlı eser "Gün Olur Asra Bedel" adlı romanın bir bölümü olması gerekirken, yazar roman yayınlanmadan önce bu bölümü çıkarmak zorunda kalmıştır. Cengiz Aytmatov bu romanında komünist rejimi ağır bir şekilde suçlamış ve rejimin kısa zamanda yıkılacağıının mesajlarını vermiştir. Yazar diğer eserlerinde olduğu gibi "Cengiz Han'a Küsen Bulut" adlı romanında da efsane, masal ve mitleri kullanmıştır. Bu eserde Cengiz Han'ın tününün altında saklanan basit insan psikolojisi de ortaya konmuştur.²

Aytmatov eserlerinde halk ürünlerini kullanmasını şöyle açıklıyor: "Her yazar bir milletin çocuğudur ve o milletin hayatını anlatmak, eserlerini kendi milli gelenek ve törenlerini kaynak alarak zenginleştirmek zorundadır. Benim yaptığım önce bu, yani kendi milletimin hayatını ve geleneklerini anlatıyorum. Fakat orada kaldığımız takdirde bir yere varamazsınız. Edebiyatın, milli hayatı ve gelenekleri anlatmanın ötesinde de hedefleri vardır. Yazar ufkunu milli olanın ötesine doğru genişletmek 'evrensel' olana ulaşmak için gayret göstermek durumundadır."³

Aytmatov bu eserinde insanları baskı ile yöneten iki lideri - Cengiz Han ve Stalin- anlatır. Aslında iki liderin hüküm sürdükleri devirler arasında yüzyıllar vardır. Fakat Aytmatov : " Totalitarizm her devirde ayındır, bu bakımdan Cengiz Han'la Stalin arasında bir fark yoktur. Dikkat ederseniz, Cengiz Han'a Küsen Bulut efsanesi, özlünde 'evrensel' bir boyut taşımaktadır."⁴ diyerek aradan yüzyıllar geçmesine rağmen yaşanan iki ayrı olayı alarak evrensel bir mesaj çıkarmayı amaçlamıştır.

Her roman yazıldığı zamanın sosyal olaylarının bir yorumudur. Cengiz Han'a Küsen Bulut adlı roman geçmiş ve hâl olmak üzere iki ayrı zamanda cereyan

* Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

¹ Cengiz Aytmatov, Cengiz Han'a Küsen Bulut, (Çev.: Refik Özdek) Ötüken yay., İstanbul 1995, 112s.

² Abduldacan Akmataliyev, "Cengiz Han'ın Beyaz Bulutu- Redaktöründen" (Çev. : Sebahat Yılmaz) Kardeş Edebiyatlar der., Sayı: 35, Nisan- Mayıs, Erzurum 1996, s. 9.

³ Cengiz Aytmatov, "Turan Ülkesinin Büyük Yazarı Cengiz Aytmatov Anlatıyor I - Ufku Milli Olanın Ötesine Genişletmek" (Mülakat: Beşir Ayvazoğlu) Türkiye gzt., 12 Mayıs 1992.

⁴ Cengiz Aytmatov, "Bulut Cengiz Han'a Niçin Küstü?" (Mülakat : Beşir Ayvazoğlu) Türkiye gzt., 13 Mayıs 1992.

eder. Geçmiş zamanda Cengiz Han döneminde, hâl'de ise Stalin döneminde birbirini seven insanların ülkenin devamının bedeli olarak nasıl feda edildikleri anlatılmaktadır. Abutalip rejiminin yaşaması için kurban edilir, Erdene ve Togulan'ı ise Cengiz Han, iktidarının zayıflayacağı, kudretinin azalacağı, halkın küstahlaşacağı ve saygısızlığının artacağı korkusuyla öldürtür. Hem Stalin hem de Cengiz Han surf hükümdarlıklarını sürdürebilmek için masum insanları öldürtürler. Arada yüzyıllarca fark olsa da zalimler ve onların yaptığı zulümler devam etmektedir. Ama her iki hükümdar da aynı akıbete uğrarlar ve Cengiz Han'ın kurmak için uğruna binlerce insanın kanını döktüğü imparatorluk gibi Stalin'in başında olduğu Sovyetler Birliği de yok olmaya mahkumdur. Nitekim öyle de olmuştur.

Yazar hemen hemen bütün eserlerinde mekân olarak Kazak-Kırgızların yaşadığı Orta-Asya'yı kullanmıştır. Bu romandaki asıl mekân, yine Orta-Asya'daki Sarı- Özek bozkırındır. Geçmiş ve hâl'deki mekân aynıdır. Gün Olur Asra Bedel adlı romanındaki "Mankurt" efsanesi ve "Raymanlı Ağa " hikâyesinde olduğu gibi "Sarı- Özek Kurbanları" adlı efsane de Sarı- Özek bozkırında geçmiştir.⁵

Romanın Epizotlarına Göre Özeti:

- 1- Abutalip Kuttubayev sebebini bilmediği bir suçtan tutuklanır ve Almatı'da bir hapisane hücrelerine konularak suçunu itiraf etmesi için işkence edilmeye başlanır. O ise bir an önce eşine ve çocuklarına kavuşmayı düşünmektedir.
- 2- Sorgu yargıcı Tansıkbayev, hayalinde yarattığı ve 'eski savaş tutsağı Abutalip Kuttubayev'in İngiliz - Yugoslav gizli servisleriyle ilişkileri ve Kazakistan'ın ticra yerlerindeki halk arasında yıkıcı, ideolojik fikirleri yayma davası' adını verdiği bu dava sayesinde terfi etmeyi planlamaktadır.
- 3- Tansıkbayev Abutalip'in derlediği "Mankurt" hikayesi ve " Sarı-Özek Kurbanları" adlı efsaneyi aynı konular dolayısıyla açılan diğer davalar da olduğu gibi burada da uzmanlara inceletip Abutalip'i suçlayacak kanıtlar bulmaya çalışır.
- 4- "Sarı-Özek Kurbanları" adlı efsane şöyledir: " Cengiz Han Avrupa'yı fethetmek amacıyla Batı seferine çıkar. Sefere çıkmadan önce bir kâhin bu sefer sırasında onun başı üzerinde küçük beyaz bir bulutun dolaşacağını ve onu koruması gerektiğini söyler. Seferin onyedinci gününde Cengiz Han bulutu görür ve Gök- Tengri'nin ona bir ayrıcalık gösterdiğini anlar.

Cengiz Han Batı seferi sırasında kadınların çocuk doğurmasını doğa kanunlarına ve Tanrı'nın gücüne gidecek şekilde yasaklar. Fakat nakışçı Togulan ile yüzbaşı Erdene'nin bir çocukları olur ve adını Kulan koyarlar.

⁵ Ali İhsan Kolcu, Milli Romantizm Açısından Cengiz Aytmatov, Ötügen yay., İstanbul 1997, s.241.

Cengiz Han yasağa uymayan Erdene ile Togulan'ı idam ettirir. Kendi seferine devam ederken küçük beyaz bulutun onu terkettiğini görür, Gök-Tengri'nin ona yüz çevirdiğini anlar ve ülkesine dönüp orada ölür. Küçük beyaz bulut ise Kunan ve onu koruyan köle Altın'ı güneşten korumak için tekrar ortaya çıkar."

5- Tansıkbayev bu efsaneleri yazmakla Abutalıp'in yararsız ata dilini canlandırmak, milletin asimile olmasını önlemeye çalışmak, iktidarı kötülemek ve bireylerin çıkarlarını devletin çıkarlarından üstün tutmaktan dolayı, onu tutuklar ve işbirlikçileri bulmak için onu Orenburg'a götürmek için yola çıkar.

6- Abutalıp trende iken tek düşüncesi Boranlı istasyonundan geçerken karısını ve çocuklarını son bir kez görmektir. Yedigey'i, Kazangap'ı, Zarife'yi ve çocuklarını son bir kez görür. Tren Orenburg'a varınca kendini trenin altına atarak intihar eder.

Romandaki Tarihi Gerçeklik:

Hemen hemen bütün eserlerinde efsaneler, hikâyeler ve mitleri kullanan Aytmatov, Cengiz Han'a Küsen Bulut adlı eserinde de bu unsurları kullanarak insanlık için vermek istediği mesajları yükler.

Cengiz Han'a Küsen Bulut romanının asıl vakası Abutalıp Kuttubayev'in masalları ve efsaneleri derleyerek iktidarı kötülemek ve Yugoslav- İngilizlerle işbirliği yapmak suçlamasıyla tutuklanmasıdır. Onu tutuklayan Tansıkbayev'in gerçek amacı ise, bu hayali dava sayesinde terfi etmek ve terfi eden diğer arkadaşlarının mensup olduğu küçük burjuvazi sınıfına dahil olmaktır. Bu amaca ulaşmak için altı ay önce Almatı'da gizli duruşmalarla sürdürülen ve sonuçlandırılan davayı esas alacaktır. Bu davada Burjuva Kazaklardan oluşan bir grup milliyetçi askeri mahkemede yargılanmış, Kazak dilinde, lanetlenmiş ataeril feodal düzeni amaçlayan bilimsel araştırma yapmak suçlamasıyla ikisi kurşuna dizilmiş, ikisi yirmibeşer yıl diğerleri onar yıl kürek cezasına mahkum edilmişlerdir. Ve bu davada görev alanlara büyük teşvik ödülleri verilmiştir.

Sorgu yargıcı Tansıkbayev de arkadaşlarının yöntemini kullanarak Abutalıp ve arkadaşlarını mahkum etmek ister. Aslında rejimin insanlara yapmış olduğu zulüm ve baskı Tansıkbayev'in şahsında temsil edilir. Fakat Tansıkbayev bu akı almaz zulüm sisteminin çarklarından sadece biridir ve sistem ancak bu şekilde ayakta durabilmektedir.

Komünist rejim, Rus olmayan milletleri Colaman gibi mankurtlaştırmak için; " Bir ülke halkının tümünü Sibiryaya, Orta- Asyaya sürmeye, sürgün yollarında kırılıp gitmelerine kadar pek çok şey yapmıştır."⁶ Böylece insanlar milliyetçiliğin "m"sini bile ağzlarına almaya korkar olmuşlardır.

Tansıkbayev ve onun gibi mankurtlaşmış arkadaşlarına göre Sovyetlerin menfaatleri insanların menfaatlerinden daha üstündür. Tansıkbayev rejimin ne kadar önemli olduğunu anlatmak için şöyle der: " Devlet bir sobadır ve yakıtı da yalnız insandır. Yakılacak insan olmazsa soba söner. Sönen, yanmayan sobanın hiç bir faydası yoktur. Ama öte yandan bu insanlar devlet olmadan yaşayamazlar: Sobayı tutuşturan ve yakan onlardır."⁷

Cengiz Han'a Küsen Bulut adlı romanda iki tür Tanrı inancı vardır. İlk Tanrı inancı mankurtlaşarak milliyetini unutan Kazak- Kırgız gençlerine diğeri ise Cengiz Han ve onun tebaasına aittir. Sovyetler Birliği'ndeki yönetim insanları asilime etmek için onların dinleri de dahil olmak üzere bütün kültürlerini unutturma çabası içindedir. " Rejim ülkede, bütün dinleri rafa kaldırdığı gibi, koyu bir materyalizmin cirit attığı bir ideoljinin genel geçer kabulleri arasında Tanrı kavramını insanlaştırarak, siyasi kudreti ön plana alan, sosyal bünyede içinden çıkılmaz bir kaosa sebebiyet veren bir hayat tarzı hazırlamıştır."⁸ Bunun en iyi örneğini terfi eden Kazak gencin verdiği yemekteki sözlerinden anlarız: " Ben hiçbir zaman Tanrı'ya inanmadım... Bükülmeyen katı bir bolşevikim yani...Benim için Tanrı kelimesi boş bir sözcüktür, anlamsızdır yani. Herkes biliyor, Sovyet okullarındaki bütün öğrenciler biliyor ki Allah yoktur. Ama ben başka bir şey söyleyeceğim. Yeryüzünde bir "Tanrı"nın olduğunu söyleyeceğim....Bizim Tanrımız iktidarı elinde tutandır. Gazetelerin de yazdığı gibi, bugünün dünyasına hükmeden, bizi zaferden zaferine ulaştıran, bütün dünyada komünizmi yücelten Tanrı'dan söz ediyorum."⁹

Cengiz Han'ın Tanrı inancı ise bu mankurtlaşmış insanlarınkinden çok farklıdır. " O Himalayalı bir din adamının ya da kitap satıcısının, 'Gök' için, öncesiz ve sonrasız olan Gök - Tengri için söylediklerin dinler. Evet, Büyük Han'ın ulaşamadığı, gücünün yetmediği tek varlık ' Gök' idi. Tanrı'yı simgeleyen Göğü hiçbir şey korkutamaz, hiçbir kuvvet, hiçbir ordu yenemezdi. Öyleyse O'na tapılır, O'na dua edilirdi. İnsanların yazgısını ve alemlerin hareketini belirleyen O idi..."¹⁰

⁶ Aytmatov, a.g.e. s.16.

⁷ Aytmatov, a.g.e. s.22.

⁸ Kolcu, a.g.e. s.238.

⁹ Aytmatov, a.g.e. s.14-15.

¹⁰ Aytmatov, a.g.e. s.36-37.

Burada da görüldüğü gibi Cengiz Han'da büyük bir Gök- Tanrı inancı vardır. O da diğer Türk- Moğol hakanlarında olduğu ve Orhun Yazıtları'nda da ifade edildiği gibi kendisinin; "yeryüzünde Gök- Tanrı'nın temsilcisi olduğunu, onun buyruklarını yerine getirdiğini"¹¹ düşünür. Zaten 1206 yılındaki kurultayında koyduğu yasaların ilkinde: " Kainatın yaratıcısı tek bir Tanrı'dır, bu Tanrı'ya tapılacaktır."¹² diye emir vererek Tanrı inancının ne kadar güçlü olduğunu gösterir.

"Sarı-Özek Kurbanları"adlı efsane anlatılırken yazar Cengiz Han hakkında bilgi de verir. Bazan Cengiz Hanı 'iç monolog' yöntemiyle konuşurarak onun yaşadığı sıkıntıları, korkuyu ve güçsüzlüğünü bize gösterir. Bunun yanı sıra efsanenin içinde tarihi gerçeklere de yer yer değindiğini de görmekteyiz.

Cengiz Han'ın asıl amacı Batı'yı yani Avrupa'yı fethetmektir. Moğolların Gizli Tarihi adlı eserde Cengiz Han'ın ölümünden evvel Rusya seferine çıktığını, bindiği boz attan¹³ düştükten sonra bu seferden vazgeçerek anavatanına döndüğü ve orada öldüğü kaydedilmektedir. Cengiz Han hakkında yazılmış olan hiçbir eserde Batı seferi esnasında kadınların çocuk doğurmalarının yasaklanması ve/ya çocukları olan iki gencin öldürülmesi olayına rastlayamadık. Yalnız Aytmatov Zaman Gazetesine verdiği bir mülakatta: " Şimdiki zamanımızdan 700 sene evvel Cengiz Han'la ilgili bir olay anlatılır. Ben bu olayı Cengiz Han'ın Ak Bulut'u eserimde bugüne uyarladım..."¹⁴ demektedir. Bu ifadeden Cengiz Han'la ilgili bu olayın Kazak- Kırgızlar arasında bir efsane olarak anlatılmakta olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.

Cengiz Han Batı seferine çıkmadan önce bir kâhin bu sefer esnasında onun üzerinde küçük beyaz bir bulutun dolaşacağını söyler. Cengiz Han bu seferin onyedinci gününde bu bulutu farkeder ve bunun Gök-Tengri'nin bir lütfü, kendisine göstermiş olduğu bir ayrıcalık olduğuna inanır. Fakat Cengiz Han, yasaklarına karşı gelerek çocuk sahibi olan Erdene ve Togulan'ı öldürttüğü için bulut onu terkeder. Çünkü o Gök'ün arzu etmediği bir iş yapmıştır ebedi tanrı ise ona gönderdiği temsilcisini geri alarak Cengiz Han'ı cezalandırır. Gök'ün artık kendisini kutsamadığını anlayan Cengiz Han savaştan vazgeçip geri döner. Bulut daha sonra Kunan ve Altın'ı korumak için tekrar ortaya çıkar.

¹¹ Aytmatov, a.g.e. s.38.

¹² Monlea Neagoe, Üç Bozkırlı,(Çev.: Müstecip Ülküsal) Burak yay., İstanbul 1994, s.169

¹³ Cengiz Han'ın atının adı romanda 'Kuba'dır. Bahaettin Ögel 'Kuba' kelimesinin Türk lehçelerinde 'Soluk beyaz at' olarak kullanıldığını söylüyor. (Bkz.: Bahaettin Ögel, Türk Mitolojisi I, TTK. Ankara 1989, s.575).

¹⁴ Cengiz Aytmatov, "Her İnsanın Kendi Zamanına Bir Cevabı Olmalı" (Mülakat: E. Can, Ö: F: Şerifoğlu) Zaman gzt. "4 Nisan 1994.

Cengiz Han'ın başı üzerinde olan bulut Milli Romantizm Açısından Cengiz Aytmatov adlı eserde de ifade edildiği gibi bize ilk olarak Hz. Muhammed'in (S.A.V.) başı üzerinde gezen ve onu güneşten koruyan bulut motifini ağıştırmaktadır. Bulut Cengiz Han'a verilmiş olan bir 'kut'tur ve Gök -Tengri'nin onun saltanatını onayladığına dair bir işarettir. Bu motif Aytmatov'un da içinde yaşadığı bölge halkının Hz. Muhammed'in (S.A.V.) hayatı ve mucizeleri etrafında anlatılan hikyelerden alınmış olabilir. Cengiz Han'ın yaşadığı yıllarda diğer Türk-Moğol imparatorluklarındaki gibi Gök-Tanrı inancının olduğunu ve Müslüman olmalarına rağmen Orta-Asya'daki Kazak-Kırgızların Gök- Tanrı inancını hl az çok yaşattığını unutmamak gerekir. Zaten Abdülkadir İnan: "şamanist Urenhaların inançlarına göre kamların kudreti ilhidedir, göklerden verilmiştir. Bu kudret şamanın başı üzerine bir bulut olarak gelir; ebe kuşağı olarak vücudunu doldurur."¹⁵ demektedir. Olaya bu açıdan bakıldığında buradaki bulut motifinin Moğol Urenhalar'daki motife daha çok benzediği ihtimali yüksektir.

Aytmatov, Cengiz Han'ın sefere çıkmadan önce fethedeceği ülkelerin detlerini, geleneklerini, nasıl yaşadıklarını, yollarını ve geçitlerin durumunu casuslar, elçiler ve seyyahlar aracılığıyla rendiğini anlatmaktadır.  Bozkırlı adlı eserde Cengiz Han hakkında şöyle denmektedir: "Han düşmanın i durumunu ve kuvvetini önceden iyice renmeden onun üstüne saldırıya geçmemiştir. Moğol casusları,-Marco Polo'nun oğlu gibi,- istidatlı haberciler, komşu memleketleri baştan başa dolaşarak insanları ve mevkilerini görüp reniyorlardı."¹⁶ Bolşevik ihtilalinin ilk yıllarında ise Lenin'in de teşvikiyle, "Geçmişin her türlü kültürünün sosyalist kültür içinde muhafaza edilmesi" kabul edilirken, Stalin döneminde özellikle destanlar, "Sosyalizmin gelişmesini önleyen çeşitli engeller" arasında sayılarak yasaklanmaya başlanır.¹⁷ Yasaklanan Türk destanlarının arasında Dede Korkut Hikyeleri ve Alpamiş, ora Batır, Koblandı Batır, Manas v.b.destanları vardır.

Cengiz Han bir kadının yasalarına karşı çıkarak ocuk doğurduğunu renince geçmişe döner ve henüz Timuun'ken karısı Börte'nin Merkitler tarafından kaçırılmasını, sonra oğlu Cuci'nin doğmasını hatırlar. Cengiz Han karısı Börte'yi kurtardıktan sonra bütün Merkitleri kılıçtan geçirir, Cuci doğunca onun kendi çocuğu olduğuna inanmaz. Bununla beraber karısına da kızmaz.¹⁸

Cengiz Han, romanda da anlatıldığı gibi üvey kardeşi Bekter'i, bir tarla kuşu ile balığını kaçırdığı için, küçük kardeşi Kasar (Hasar) ile birlikte ldrtr.¹⁹

¹⁵ Abdülkadir İnan, Tarihte ve Bugün şamanizm, TTK. Ankara 1986, s.79.

¹⁶ Neagoe, a.g.e. s.204.

¹⁷ A. Bennigsen/ Lemercier C. Quelquejay, Step'te Ezan Sesleri, (ev.: Nezih Uzel), İrfan yay., İstanbul 1994, s.293.

¹⁸ Neagoe, a.g.e. s.135-136.

¹⁹ Ren Grousset, Bozkır İmparatorluğu, (ev.: Dr. M. Reşat Uzman) Ötüken yay., İstanbul 1996, s.196.

Romanda Cengiz Han'ın Orhun Yazıtları gibi bengitaşlar diktirip, üzerlerine fikirlerini kazıtmayı düşündüğü anlatılmaktadır. 1220-1223 yıllarında Cengiz Han'ın yanında bulunan meşhur K'ieyu Ç'ang-ç'uen'e refakat eden rahip Li Çe-ç'ang'ın teşvikiyle 1219 yılına bir taoist dikilitaşın üzerine göçebeler imparatorunun yaşam tarzı yazılarak Çinliler üzerinde bıraktığı etki anlatılmıştır.²⁰

Romanda dikkat çeken hususlardan biri de Cengiz Han'a ait olduğu söylenen şiirlerdir. Cengiz Han tıpkı bir Şaman gibi irticalen şiirler söylemektedir. Bu şiirlerin neredeyse benzerlerini Moğolların Gizli Tarihi adlı eserde de görmekteyiz. Romanda s. 62'deki şiir şöyledir:

"Savaşa gidiyorum...
Sancağımı şehitlerin, kurbanların kanlarıyla suladım.
Öküz gönünden gerilmiş davulumu
Gümbür gümbür çaldım yeri göğü sarsarak.
Ve kara yeleli savaş atıma bindim.
Hafif zırhımı giydim,
İki ağzı keskin kılıcımı kuşandım.
Ölesiye, kıyasıya savaşacağım Merkitler'le,
Beşikteki bebeklerine kadar tekin sağ bırakmayacağım,
Yeryüzünü temizleyeceğim onlardan."

Moğolların Gizli Tarihi adlı eserde ise hemen hemen bu şiirin aynısı vardır:

"Ben her taraftan görülebilen tuğumu astım,
Kara boğa derisinden
Yapılmış gür sesli
Davulumu çaldım.
Kara koşu atıma bindim,
Çelik (gibi sağlam) elbisemi giydim,
Çelik mızrağımı elime aldım,
Şeftali ağacından oklarımı çenttim,
Ha'at Merkit'lere karşı
Derhal savaşa girişelim!" diye söyle.
'Her taraftan görülebilen uzun tuğumu astım,
Öküz derisinden yapılmış
Keskin sesli davulumu çaldım.
Kara çizgili koşu atıma bindim,
Meşinli zırhımı giydim,
Kabzeli kılıcımı elime aldım...
Çadır bacasından girerek
Çadır direğini devirelim,
Onun kadın ve çocuklarını
Tamamen yok edelim.

²⁰ Grousset, a.g.e. s. 243.

Onun kutsal çadır direğini parçalayarak
Bütün ulusunu yerle yeksan edelim."²¹

Romanda s.32-33'de şöyle bir şiir var:

"Gökyüzü bulutlarla dolu yine
Han çadırım, sağlam, korunaklı.
Geceleri rahat uyumamı sağlayan
Bozkurtlarım etrafımda pervane.

.....

Karda, kışta, çiselerde, boranlarda,
İlikleri donduran soğuklarda,
İçim rahat, yüreğim dingin..
Korku bilmez bozkurtlarım yanımda yine
Otağımın çevresinde pervane.
Her gece uyanıktınız, hep vardınız
Han tahtıma beni siz çıkardınız."

Bu şiire Moğolların Gizli Tarihi'nde şu ifadelerle rastlamaktayız:

Bulutlu gecelerde,
Pencereli evimin
Etrafında bekleyerek
Beni sakın uyutan,
Bu mevkie yükselten
Eski gece muhafızlarım!

.....

Şiddetli esen karlı havada,
Herkesi titreten buzlu havada,
Yağmurlu karlı bu fırtınada,
Örölmüş evimin etrafında
Hareketsiz durarak
Kalbimi teskin edip,
Sadık gece muhafızlarım,
Beni sevinç tahtına
Çıkaran siz oldunuz."²²

Romanda da belirtildiği gibi Cengiz Han'ın kişiliği ve adı üzerinde Cengiznâme adı verilen destan oluşmuştur. Cengiz Han destanında Cengiz Han'ın soyu Oğuz Han'a dayandırılmaktadır.²³Cengiz Han da Gök-Tengri'nin imparatorluğuna başkent olması için Ötüken'i verdiğine inanır.

²¹ Moğolların Gizli Tarihi, (Çev.: Ahmet Temir) TTK. yay., Ankara 1948, s. 45-46.

²² Moğolların Gizli Tarihi, s.155-156.

²³ M. Necati Sepetçioğlu, Karşılaştırmalı Türk Destanları, İrfan yay., İstanbul 1997, s.145.

Cengiz Han'la ilgili olarak Orta Asya'da bir çok efsanenin ortaya çıkmış olması muhtemeldir. Aytmatov bu efsanelerden yalnızca birine tarihi, felsefi ve edebi bir kimlik vererek zulmün ve yasakların eninde sonunda yok olacağına, zalimlerin ebediyen yaşayamayacağına dair mesajlarını verir. Burada Cengiz Han portresi tarihi öğretmek amacıyla değil, ondan yüz yıllar sonra ortaya çıkan Stalin'le karşılaştırmak amacıyla verilmiştir. Buradaki tarihi bilgiler insanlara yapılmış ve yapılmakta olan zulmü ve baskıyı gerçek temellere oturtmak için verilmiştir. Yazar bu sebepten dolayı yaşamış olduğu bölgenin tarihinden yararlanır.